

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อความหมายระหว่างมนุษย์ให้สามารถกำหนดความรู้ ความประสงค์ ของกันและกันได้ กาชัย ทองหล่อ (2515: 1) ได้กล่าวว่า "ภาษาของชาติใดก็เป็นเครื่องมือ สื่อความหมายของชาตินั้น ถ้าชาติใดมีภาษาหลายภาษามากเกินไป มักจะมีปัญหาในการสื่อความหมาย ไม่ตรงกัน และเข้าใจกันได้ยาก อันจะทำให้การประสานงานร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ ไม่ค่อยมี ประสิทธิภาพดีเท่าใดนัก และอาจจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา"

ลูจรีต เพียรชอบ (2525: 753) ได้ให้เหตุผลของการที่ต้องมีภาษาว่า "มนุษย์เป็น สัตว์โลกที่ต้องการการสื่อสาร และมีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันมากที่สุด มนุษย์จึงต้องสร้าง ภาษาเป็นสัญลักษณ์และเครื่องมือในการสื่อสารซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจเป็นภาษาที่ใช้ถ้อยคำที่เรียกว่า วจนภาษา หรือภาษาที่ไม่ใช่ถ้อยคำคือ อวจนภาษา"

พอล อี ทอเรน (Paul E. Torrance 1962: 19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ ภาษาพอสรุปได้ว่า ภาษากับความคิดของมนุษย์มีความสัมพันธ์กันมาก เพราะผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ มักมีการแสดงออกมาทางภาษาด้วย

สำหรับภาษาไทยนั้น ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2515: 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญพอสรุป ได้ว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่หนึ่งและเป็นภาษาประจำชาติด้วยของคนไทย จึงมีความสำคัญต่อคนไทย อย่างที่สุด เพราะนอกจากจะมีความสำคัญในด้านการสื่อความหมายโดยทั่วไปแล้ว ภาษาไทยยังเป็น เครื่องหมายแสดงความเป็นชาติ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจของคนทั้งชาติ เป็นเครื่องมือใน การติดต่อระหว่างคนไทยด้วยกัน และภาษาไทยเป็นปัจจัยที่สำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมใน การศึกษาเล่าเรียน ในการสื่อสาร ในการประกอบอาชีพและการปกครอง

ในด้านที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาไทยนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่งของคนไทย วิชาภาษาไทยเป็นตัวกลางในการศึกษาวิชาการศึกษาทุกแขนงทุกสิ่งทุกอย่างในการดำรงชีวิต เราใช้ภาษาสำหรับเราคนไทยทุกคน วิชาภาษาไทยสำคัญยิ่งกว่าวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์หรืออะไรทั้งสิ้น แต่เป็นแขนงวิชาที่ถูกทอดทิ้งได้รับการเอาใจใส่ที่น้อยที่สุด

ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้วิชาภาษาไทยเป็นรายวิชาบังคับของหลักสูตรทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากนี้ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐยังได้กำหนดให้วิชาภาษาไทยเป็นวิชาหนึ่งที่มีการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี คือในมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สำหรับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ 2526: 31)

การเรียนการสอนภาษาไทยให้ประสบความสำเร็จตามการคาดหวังจึงเป็นเรื่องยากและจำเป็นต้องใช้องค์ประกอบหลายด้าน เพราะการตัดสินสภาพการเรียนการสอนภาษาไทยที่ดีย่อมทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาในการเรียนรู้ภาษาอันเป็นปัจจัยในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (2526: 381) ได้กล่าวถึงปัญหาของการเรียนการสอนภาษาไทยไว้ 3 ประเด็น คือ

1. ปัญหาในเชิงแนวคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาไทย สรุปได้ดังนี้

1.1 แนวคิดในคุณค่าของภาษาไทย ภาษาไทยเป็นภาษาที่ทุกคนสามารถใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันได้อยู่แล้ว แม้ไม่ได้ศึกษาหรือเล่าเรียนในสถาบันการศึกษา คนจำนวนมากจึงไม่ให้ความสนใจและมองไม่เห็นความสำคัญ เพราะเห็นว่าการศึกษาและให้ความสนใจภาษาไทยเป็นเรื่องเสียเวลา การมองไม่เห็นคุณค่าภาษาไทยในต้นดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการสอนเป็นอย่างมาก

1.2 แนวคิดในการสอนภาษาไทย ครูภาษาไทยและครูบางกลุ่มมีความคิดว่าการสอนภาษาไทยเป็นเรื่องง่ายและเบา การสอนภาษาไทยเป็นเรื่องของการทบทวน การสอนภาษาไทยเป็นการสอนจรรยาบรรณ การสอนภาษาไทยคือ ทางออกสุดท้าย แนวคิดดังกล่าวทำให้มีผลต่อการเรียนการสอนภาษาไทย ทำให้เด็กมองไม่เห็นความสำคัญ เกิดความเบื่อหน่าย ครูเองไม่พัฒนาการเรียนการสอนซึ่งจะมีผลกระทบต่อหลักสูตรโดยตรง

2. ปัญหาในเชิงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนภาษาไทย สรุปลักษณะดังนี้

2.1 ปัญหาจากตัวผู้สอน ครูภาษาไทยยังขาดความรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ในด้านเทคนิค และวิธีการที่จะทำให้ภาษาไทยล้นเกล้าล้นกลีบน่าสนใจมากขึ้น อีกประการหนึ่งคือ ขาดความกระตือรือร้น ขาดความสำนึกในการดำเนินการสอนอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง และประการสุดท้าย คือ ครูภาษาไทยขาดกำลังใจซึ่งดูจะเป็นปัญหาของครูส่วนรวม

2.2 ปัญหาของตัวผู้เรียน ซึ่งเปลี่ยนไปตามลักษณะของสังคมทำให้ผู้เรียนมุ่งผลมากกว่ากระบวนการมุ่งการสอนมากกว่ากิจกรรม

3. ปัญหาในเชิงวิธีการในด้านการจัดการเรียนการสอนและการบริหารงานสอนภาษาไทย สรุปลักษณะดังนี้

3.1 ปัญหาของกระบวนการเรียนการสอนคือ ผู้สอนเน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการ เน้นความจำเป็นมากกว่าความคิดแบ่งข้อยวิชากรรมมากเกินไป การสอนภาษาไทยไม่สัมพันธ์กับชีวิตและสังคม ทำให้การเรียนการสอนภาษาไทยไม่ล้ามาารถดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง

3.2 ปัญหาในการบริหารงานสอนคือ ผู้บริหารไม่ตระหนักในความสำคัญเท่าที่ควร โดยมักมองภาษาไทยเป็นเรื่องง่าย ไม่ได้กำหนดความสำคัญในการดำเนินงาน

ศรีสุตา จริญญากุล (2516: 11-12) ได้กล่าวถึง สภาพการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ สรุปลักษณะดังนี้ ครูต้องเปลี่ยนแนวการสอน วางแผนการเรียนให้นักเรียนได้เรียนหลาย ๆ ลักษณะตามความแตกต่างของเด็กแต่ละคน เปลี่ยนแนวการสอนจากการบอกและท่องมา เป็นการส่งเสริมความรู้โดยการรู้จักคิดค้นคว้า แก้ปัญหาและค้นหาความรู้เอง ควรใช้อุปกรณ์เพิ่มเสริมการสอน การจัดกิจกรรมเสริมความรู้ ครูต้องประสานสัมพันธ์กับผู้บริหารและครูภาษาไทยด้วยกันเอง เพื่อละดวงในการดำเนินการเรียนการสอน

ปองจิต อ่อนเฒ่า (2522: 96-98) ได้วิจัยเรื่องปัญหาการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า ครูภาษาไทยประสบปัญหาในด้านการเรียนการสอนภาษาไทยคือ เวลาจำกัด เนื้อหาในบทเรียนมีมาก โอกาสที่จะมีการวัดผลในระหว่างเรียนมีน้อยและไม่ค่อยได้มีโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมในห้องเรียน ในด้านผู้เรียนมีปัญหว่านักเรียนมีทักษะทางด้านภาษาการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน ไม่ได้พอ มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียน

การสอนภาษาไทย ในด้านความรู้ความเข้าใจของครูภาษาไทยเกี่ยวกับการประเมินผล ครูภาษาไทย ประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ไม่มีเวลาชานาญในการสร้างแบบทดสอบ ไม่เข้าใจการวิเคราะห์ข้อสอบ ไม่เข้าใจการตัดเกรด และในด้านความต้องการของครูภาษาไทยต้องการจัดตั้งคลังข้อสอบ เพื่อ เป็นแหล่งที่ครูจะหยิบใช้มากที่สุด

นอกจากนี้จากงานวิจัยของจารุณี กองพลพรหมและคณะ (2526: 13) ได้วิจัยเรื่อง หลักสูตรการเขียนภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรได้มี การวางหลักสูตรไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ครูผู้สอนได้นำไปปฏิบัติตามสภาพการณ์ ศึกษาค้นคว้า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นว่า ควรจะให้รายละเอียดเพื่อสามารถวางวัตถุประสงค์การเรียนรู ตามเนื้อหาวิชาหลักสูตรพุทธศักราช 2524 นั้นสำหรับวิชาการเขียนเป็นวิชาเลือกเฉพาะบางแผน การเรียนเท่านั้น ส่วนวิชาภาษาไทยบังคับไม่ได้มุ่งให้ฝึกเขียน ผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นว่า ควรมี เนื้อหาการเขียนที่จำเป็นและสามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้บรรจุในวิชาบังคับด้วย งานวิจัยนี้พบว่า ศึกษาค้นคว้า ผู้บริหาร และครูต้องการให้มีหนังสือเรียนและหนังสือคู่มือก่อนการเปิดภาคการศึกษา ส่วนด้านระเบียบการวัดและประเมินผลมีความยุ่งยาก ควรจะมีการอบรมครูในเรื่องระเบียบการวัด และการประเมินผล ให้มีความเข้าใจแนวปฏิบัติ ครูผู้สอนประสงค์จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร โดยการแสดงความคิดเห็น

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาในระดับ มัธยมศึกษา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ กรมส่งเสริมศึกษาอันเป็นหน่วยงานระดับกรมที่มีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดย ได้มีการจัดการศึกษาตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (2520 : 75) เกี่ยวกับนโยบายการศึกษาของรัฐว่า "รัฐพึงสนับสนุนให้การศึกษาของแต่ละสถานศึกษา มีความพอ ทัตเทียมกัน ไม่ว่าสถานศึกษานั้นจะตั้งอยู่ ณ สถานใด โดยได้วางหลักการและมาตรการในการ ส่งเสริมปรับปรุงการศึกษา ในสถานศึกษาของรัฐของท้องถิ่นและของเอกชน ให้มีคุณภาพไม่ต่ำกว่า ที่กำหนด"

กรมส่งเสริมศึกษาจึงมีนโยบายในการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษากระจายไปตาม ตำบลต่าง ๆ แต่จากการประเมินคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กเหล่านี้ปรากฏว่ามี การพัฒนาไม่เป็นไปตามแผนที่การประเมินของกรมส่งเสริมศึกษา

จากบทวิเคราะห์การปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของฝ่ายส่งเสริมโรงเรียน กองการมัธยมศึกษา (2527: 1) สรุปได้ว่า กรมสามัญศึกษาได้ติดตามและศึกษาสภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดตลอดมา ตั้งแต่ช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) สิ่งพบแสดงให้เห็นว่า มีโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวนไม่น้อย ซึ่งแม้จะสั้ดตั้งมาเป็นเวลานานปี แต่ปริมาณมักเรียนมีการขยายไปอย่างเชื่องช้า และบางโรงเรียนกลับลดลงอย่างเห็นได้ชัด ทั้งที่โรงเรียนมัธยมศึกษาอื่นมีปริมาณการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และจากการศึกษาถึงสาเหตุพบว่า สภาพทางเศรษฐกิจของประชากรในชุมชนที่ตั้งโรงเรียน รวมทั้งความด้อยคุณภาพของโรงเรียน เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้นักเรียนที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหมดโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับสูงขึ้นโดยเหตุของการขาดแคลนทุนทรัพย์ และนักเรียนที่ครอบครัวที่มีฐานะดีพอจะส่งไปเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอื่น ๆ ที่มีคุณภาพดีกว่า

ดังนั้นในการกำหนดแผนพัฒนาการศึกษาในระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) กรมสามัญศึกษาจึงได้กำหนดโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กเข้าไว้ในแผนด้วย จากเอกสารโครงการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก (2524: 1) ได้กล่าวถึงโรงเรียนในโครงการนี้โดยสรุปได้ดังนี้

1. กรมสามัญศึกษาได้กำหนดโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก (คปล.) ไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ในโครงการที่กำหนดหลักการว่า

1.1 จะปรับปรุงเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีชั้นเรียน ม.1-ม.3

1.2 โรงเรียนนั้นสั้ดตั้งมาแล้วตั้งแต่ปีการศึกษา 2524 ขึ้นไป

1.3 มีห้องเรียนรวมทั้งโรงเรียนเป็น 6, 9, 12

1.4 มีจำนวนโรงเรียนในโครงการทั้งสิ้น 240 โรงเรียนทั่วประเทศ

2. วัตถุประสงค์ในการปรับปรุงโรงเรียน

2.1 มุ่งเน้นที่จะปรับปรุงคุณภาพและความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

2.2 เรื่องการบริหารงานของโรงเรียน กรมมุ่งเน้นที่จะให้โรงเรียนดำเนินการตามแนวปฏิบัติของโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (มพข.) โดยทำหน้าที่หลัก 3 ประการ

คือ ลื่อนนักเรียน ลื่อนประจำชั้น บริการชุมชน

3. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กรมวางไว้ กรมได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ทั้งของ กรมและของโรงเรียนไว้เป็น 6 เรื่องคือ

- 3.1 เรื่องการรณรงค์เพื่อให้นักเรียนมาเรียนมากขึ้น
- 3.2 เรื่องการประเมินฐานะของผู้ปกครองเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา
- 3.3 เรื่องการคัดหนังสือให้ยืมเรียน
- 3.4 เรื่องรูปแบบการคัดโรงเรียนตามแผนเดิมรูป
- 3.5 เรื่องการคัดแผนการเรียนและการบริหารหลักสูตร
- 3.6 เรื่องการให้บริการในท้องถิ่นและการบริการแก่ชุมชน

การพัฒนาทางด้านการเรียนการสอนและการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนตามโครงการนี้ จึงนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญด้านหนึ่งของการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการให้ได้รับผลตามที่มุ่งหวังไว้ อนึ่งเนื่องจากการเรียนการสอนภาษาไทยนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานวิชาการและการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในฐานะที่วิชาภาษาไทยเป็นวิชาบังคับตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และนับว่าเป็นวิชาที่เป็นพื้นฐานในการศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ ของการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า น่าที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาสภาพการเรียนการสอนภาษาไทยของโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก (คปส.) เพราะเป็นประเด็นที่น่าสนใจและเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนในการปฏิบัติของโครงการฯ ดังกล่าวนี้ ตลอดจนเป็นแนวทางในการปรับปรุงและคัดการเรียนการสอน หรือคัดสภาพการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กให้เกิดคุณภาพดีเยี่ยมกับโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับอื่น ๆ ต่อไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในด้านการใช้หลักสูตรและหนังสือเรียน วิธีการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การสังเกตกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการนิเทศการสอน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก (โครงการ คปล.) ทั่วประเทศ จำนวน 240 โรงเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. สภาพการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในด้านการใช้หลักสูตรและหนังสือเรียน ด้านวิธีการสอนภาษาไทย ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและการประเมินผล ด้านการนิเทศการสอนภาษาไทยและด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรภาษาไทย
2. วิชาภาษาไทย หมายถึง วิชาภาษาไทยที่เปิดสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ทุกรายวิชา
3. ครูภาษาไทย หมายถึง ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก (คปล.)
4. โรงเรียนในโครงการปรับปรุง หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)
5. โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีห้องเรียนไม่เกิน 12 ห้องเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางในการนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการดำเนินการปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก (โครงการ คปล.)
2. เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการพัฒนาหลักสูตรและการสอนวิชาภาษาไทย
3. เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป